

NY BOK UTE NU!
Bit inte ihop! utgår från feministiskt självförsvar för att synliggöra de strukturer som påverkar och håller tillbaka kvinnor på arbetsmarknaden.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

GENDERING PRACTICES
 MASTER'S PROGRAMME

www.kultur.gu.se

ANNONSERA FEMINISTISKT PERS

Du når mellan 70 000–80 000 besökare varje månad med in feminism, genus och samhälls

Läs mer

Tusentals visade sin avsky mot sexuellt våld och för krav på samtycke.

Bild: Bella Frank

Röster för och emot samtyckeslagstiftning

2014-01-31 | Helle Lyrstrand Larssen

INRIKES I veckan meddelade regeringen att våldtäktslagstiftningen ska utredas. Alla partier utom Moderaterna är nu för en samtyckesreglering och blickarna riktas mot länder där sådan redan förekommer. Helle Lyrstrand Larssen har samlat argumenten för och emot, och tittat på vad alternativen som justitieminister Beatrice Ask vill utreda kan innebära.

Frågan om att införa samtyckeslagstiftning i Sverige är på inget sätt ny. Den har debatterats och utretts i flera år.

Miljöpartiet och Vänsterpartiet har drivit frågan i många år, och en efter en har partierna gått från att vara emot till att vara för. I skrivande stund är det bara Moderaterna som är emot att införa samtyckeslagstiftning. I veckan meddelade dock justitieminister **Beatrice Ask** (M) att hon föreslår en ny utredning i frågan.

Debatten är heller inte unik för Sverige. Samtyckeslagstiftning infördes i Kanada för 120 år sedan. I Storbritannien skrev en paragraf om samtycke in år 2003. Även i Belgien och Nya Zeeland och i de flesta delstater i USA finns en lagstiftning som bygger på samtycke.

Av de samtyckesregleringar som finns i världen föredrar **Christian Diesen**, professor i processrätt, den anglosaxiska, som finns i Storbritannien och i de flesta delstater i USA. Den stora skillnaden mellan lagstiftningen i dessa länder, inklusive Belgien, är att våldtäkt räknas som ett integritetsbrott. I alla andra länder, inklusive Sverige och Norge, räknas våldtäkt som ett våldsbrott eller misshandelsbrott. Det krävs alltså någon form av våld eller hot om våld för att gärningsmannen ska kunna

FAKTA SAMTYCKE I VÄRLDEN

Samtyckesreglering finns numera i Storbritannien, Australien, Nya Zeeland, Belgien, Kanada, de flesta stater i USA samt i vissa andra samväldesländer i Asien. De flesta lagar är likartade efter anglosaxisk tradition. Tekniken är i regel att ge exempel på vad som inte är samtycke, till exempel våld, hot, utpressning, motstånd, uttryckt ovilja, utnyttjande av utsatt situation etcetera, men i vissa lagar ingår även "borde ha insett att motparten inte ville".

(Så kallad "vårdslös våldtäkt" finns som lindrigare brottsvariant i Norge, som dock inte samtyckeslag.)

Källa: Professor Christian Diesen

BAKGRUND

- 2012 anmäldes 6320 våldtäkter enligt Brottsförebyggande rådet. 98 procent av förövarna är män och 96 procent av offren är kvinnor. Några hundra fall leder årligen till åtal, men i ungefär vart tredje fall går den misstänkte fri.
- Fram till mars 2005 räknades det inte som våldtäkt om offret druckit sig berusad på alkohol och inte kunnat värja sig. Det krävdes att gärningspersonen hade drogat eller tvingat in offret alkohol. Efter

Tema Genus Ma

Gender Studies- Interse
 Master program 60/12
 Separate courses

www.liu.se/gender-studies

BARNBÖCKER SOM

Beställ handbc

info@inte
 (endast 35

www.inte

interfem

dömas.

– I dag är utgångspunkten i svensk lagstiftning att offret ska ha gjort motstånd. Om det finns skador kan man döma för våldtäkt. Finns det inga skador måste man visa att offret inte kunde värja sig, till exempel genom kraftig berusning, men det fungerar sällan i praktiken. I dag finns det ett tydligt motstånd mot att döma för våldtäkt om det inte funnits fysiskt våld och skador med i situationen, säger Christian Diesen.

Han tycker inte att frågan behöver utredas vidare, som Ask föreslår, utan tycker att de förslag till samtyckesreglering som redan finns i Sverige är bra, inte minst i sexualbrottsutredningen från 2010. Den stora fördelen med en samtyckesreglering är att man i en sådan utgår från offrets perspektiv, menar Christian Diesen.

Trots den starka allmänna opinionen i Sverige för samtyckeslagstiftning så finns det dock en hel del invändningar mot att införa samtyckesrekvisitet.

Huvudargumenten mot är att en samtyckeslagstiftning inte kommer att leda till fler fällande domar, samt att mer uppmärksamhet kommer att riktas mot offret, hennes klädsel, beteende och tidigare sexuella vanor, under rättegångarna. RFSU är en av de aktörer som har denna hållning.

– Det är glädjande att frågor om sexuella övergrepp diskuteras, men det är synd att diskussionen fastnar i en argumentation för eller emot ett samtyckesrekvisit. Det centrala är att vi får en samtyckeskultur. Jag tror inte att vi ska sätta för stor tilltro till en lagändring, utan det krävs ett helhetsgrepp med fokus på det förebyggande arbetet, polisens arbete och rättsväsendet. Vad vi önskar är färre övergrepp och då måste vi satsa betydligt mer resurser på att prata om sex och sexuella relation, inte minst med unga, säger RFSU:s förbundsordförande Kristina Ljungros.

Vad har ni för förslag istället?

– Man kan ställa sig frågan om det ställs för höga beviskrav, om man använder expertvittnen i den grad man skulle kunna, om det finns behov av utbildning inom polis och rättsväsende. Vi tycker att det vore intressant att titta på det norska exemplet som har paragrafen med grov oaktsamhet, säger hon.

De flesta som argumenterar för samtycke hävdar att lagen skulle innebära en starkt normerande effekt. Tror ni att en samtyckeslagstiftning kan vara av ondo?

– Ja, om det skulle innebära att fokus på den utsatta ökar, liksom man har visat att fallet är i Storbritannien, då är det negativt, säger Ljungros.

Också Kvinnofronten är och har länge varit kritiska till fokuseringen på samtyckesfrågan.

– Det är jättebra att folk reagerar, agerar och diskuterar nu. Men jag efterlyser en problematisering. Nu råder det lite hallelujastämning kring samtyckeslagstiftning, men jag tycker att man måste tänka helt nytt, säger **Bettan Andersson**.

Hur då?

– Jag har ingen lösning på rak arm. Men man skulle kunna betrakta

en lagändring 1 april 2005 är det numera lika allvarligt att förgripa sig på en person som på egen hand har druckit sig kraftigt berusad som på en nykter person.

- Sexualbrottsutredning 2010: Utredningen förordade ett nytt brott "sexuellt övergrepp", och inte en ren samtyckeslagstiftning. Regeringen föreslog dock att våldtäktsbrottet skulle utvidgas till fall där offret befunnit sig i "särskilt utsatt position".
- Från och med 1 juli 2013 skärptes sexualbrottslagstiftningen i syfte att förstärka skyddet för den sexuella integriteten och den sexuella självbestämmanderätten. Bestämmelsen om våldtäkt utvidgades till att omfatta de fall där offret reagerar med passivitet.
- 2013: Bestämmelsen om våldtäkt utvidgas. Fler fall av sexuella utnyttjanden kriminaliseras som våldtäkt genom att begreppet "hjälpplöst tillstånd" ersätts av det vidare begreppet "särskilt utsatt situation". Det blir därmed tydligt att även sådana situationer där ett offer möter övergreppet med passivitet (av tex rädsla eller hot) omfattas av våldtäktsbrottet.
- Hösten 2013: Motion från Miljöpartiet (2013/14:Ju308) med förslag om att införa samtyckeslagstiftning.
- Januari 2014: Förslag från Socialdemokraterna om att utreda frågan om varför det är så få våldtäktsanmälningar som leder till åtal och fällande dom, samt frågan om samtyckeslagstiftning.
- Januari 2014: Justitieminister Beatrice Ask (M) föreslår att utreda frågan om samtyckeslagstiftning på nytt.

BEKL
BILDEN
TILLGÄ
ÄN

En kvinna vars
lika högt som en

F! Vi vill in
Stöd vår

**ANNONS
FEMINIS
PERSPE**

Du når mella
70 000–80 0
besökare var
med intresse
feminism, ge
samhällsfråg

Läs

våldtäktslagstiftningen med kvinnofridsögon, alltså en lag som inte är könsneutral till exempel.

Andra debattörer menar att invändningen att mer fokus kommer att hamna på offret inte har bäring eftersom situationen ser ut så för den utsatta kvinnan redan i dag. Så säger till exempel **Zandra Kanakaris**, vice förbundsordförande på SKR, Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund:

– Vi träffar tusentals fall varje år och hör själva i rättssalarna och hör kvinnornas berättelser. Och mer fokus på kvinnan/offret än vad det är i dag går inte att få. Vi är redan där. Alla de frågorna får kvinnorna redan i dag. Det är så många som kan vittna om det.

Även **Eva Diesen**, jurist och brottsofferforskare som undervisar i just sexualbrott och samtycke på genusvetenskapliga institutionen på Stockholms universitet, menar att botten är nådd. Hon ser inga nackdelar med att införa samtyckeslagstiftning, tvärtom. Styrkan med en lag om samtycke eller frivillighet vore att allt fokus skulle flyttas från brottsoffret till gärningsmannen, menar hon, alltså tvärt emot vad kritikerna fruktar.

Eva Diesen menar att det är dags för ett paradigmskifte, där ansvaret för handlingen verkligen läggs på förövaren. Inte på kvinnan. Inte på hennes beteende före och efter, inte hennes klädsel och så vidare. Det blir förövaren istället som ska få frågor om "hur han förstod att hon ville", "på vilket sätt han hade kontakt med kvinnan före samlaget".

Professor Christian Diesen hävdar att det varken blir mer eller mindre fokus på offret än i en lagstiftning som den svenska.

– Vid en rättegång som handlar om våldtäkt kommer alltid fokus hamna även på offret, såvida det inte handlar om rena överfall. Ord står mot ord och man utreder såväl gärningsmannens som offrets agerande och beteende för att utröna om samtycke funnits. Det blir samma fokus på gärningsmannen/offret i de båda lagstiftningsmodellerna (integritet samt våld/misshandel. reds anm.), säger Christian Diesen.

De flesta debattörer, även de som är emot samtyckeslagstiftning, menar dock att införandet av en sådan lag vore en starkt normerande signal till unga och hela samhället om vad sex är, om hur man ska bete sig och inte.

Madeleine Leijonhufvud, professor emerita i straffrätt vid Stockholms universitet, skriver i en debattartikel i oktober förra året att en samtyckeslagstiftning skulle ha en normerande effekt på samma sätt som lagen om förbud mot barnaga. "Se bara hur det förbudet har förändrat attityden i vårt land", skriver hon i debattartikeln. Hon hävdar att det finns ett "stort behov av att använda lagen för att få män att tänka till och lära sig mer om sex."

Eva Diesen håller med:

– En samtyckeslag är en viktig jämställdhetsfråga och skulle ge kvinnor stöd att förstå att det är de som bestämmer över sina egna kroppar. Män ska inte längre ha särskilda privilegier till kvinnors kroppar och krav på samtycke kan förtydliga detta, säger hon.

Liksom Zandra Kanakaris på SKR:

– Om vi vill gå ut och lära unga att man bara har sex med någon som vill så underlättar ju det betydligt om vi har en lagstiftning i ryggen. Det sänder ut en helt annan signal. Då kan vi säga att "Jag har min sexuella integritet. Och jag är inte tillgänglig tills jag säger nej som i dag utan blir det först när jag säger ja!", säger hon.

Många debattörer framhåller också den norska modellen som en väg framåt. Men det är inget som professor Christian Diesen tror på.

I den norska modellen finns inget att hämta, säger han, eftersom "grov oaktam våldtäkt" som finns i Norge tillämpas på situationer som i Sverige hanteras inom ramen för "särskilt utsatt position". Däremot är den italienska lagstiftningen intressant, tycker Diesen. Där existerar inte brottet våldtäkt utan bara sexuellt utnyttjande.

– Då kan man döma från det lilla till det stora, oavsett om det funnits våld med eller inte, säger Diesen.

Debatten om huruvida samtyckeslagstiftning hjälper eller stjälper lär fortsätta. De flesta debattörer är dock överens om en sak: att något måste göras för att förändra den rådande "våldtäktskulturen" till en "samtyckeskultur".

Kommentarer

Den här artikeln saknar kommentarer. Bli först med att lämna en!